

KNIŽNICA MÚZEA ĽUDOVÍTA ŠTÚRA V MODRE

Knižnica Múzea Ľudovíta Štúra je výsledkom viac než päťdesiatročného úsilia jeho odborných pracovníkov o budovanie špecializovaného fondu. Múzeum vzniklo v r. 1965 ako personálne literárne múzeum a jeho základným poslaním bolo zhromažďovať, spracovávať, uchovávať a sprístupňovať informácie o živote a diele Ľ. Štúra v celom kontexte slovenského národného obrodzenia. A keďže v tejto súvislosti ide o informácie uložené prevažne v literárnej a textovej podobe, knižnica dnes tvorí rozsahom najväčší fond Múzea Ľ. Štúra.

Od počiatku sa knižničný fond získaval v dvoch časových líniách: novovychádzajúce dokumenty a retrospektívne získavanie v minulosti vydaných diel, ktoré múzeu venovali jednotliví občania.

Základom knižnice sa stala vzácna zbierka – **torzo osobnej knižnice Ľudovíta Štúra**, ktorú múzeu darovali vnučky Karola Štúra, najstaršieho Ľudovítovho brata, Margita a Elena Štúrové. Ide o časť knižnice Ľudovíta Štúra, podľa pôvodného zoznamu datovaného v Pezinku 4. júna 1962, 77 zväzkov ale v skutočnosti 78 dokumentov. V závere zoznamu sa nachádza tento text: Tieto knihy z pozostalosti Ľudovíta Štúra, ktoré za svojho života opatroval náš otec, Július Štúr, advokát v Pezinku, syn Karola Štúra, niekdajšieho modr. ev. farára a rektora ev. gymnázia v Modre, dávame uložiť v "Štúrovej izbe" v Modre a prosíme, aby tam boli opatrované ako pamiatka po Ľudovítovi Štúrovi, bratovi nášho starého otca, Karola Štúra... Všetky sú cudzojazyčné, prevažne nemecké, ale aj francúzske, grécke, latinské, jedna anglická a srbská. Francúzske knihy sú kompletným 11-zväzkovým vydaním Thiersových dejín francúzskeho cisárstva... Medzi päťdesiatkou nemeckých kníh sú najmä diela historické a filozofické, ale aj prírodovedné a spoločenskovedné príručky: ako sú Raumerove 6-zväzkové Dejiny vysokých stavov, Friesove príručky filozofie, metafyziky a psychickej antropológie, Bauerove 6-zväzkové Všeobecné svetové dejiny a ďalšie. Nachádza sa tu aj nemecké vydanie Homérovej Odysey v pôvodnom gréckom jazyku, Aristotelova Metafyzika, Aristofanove Komédie či Démostenove Reči proti Filipovi. Neskôr sme k tomuto fondu pričlenili ešte jednu lužickosrbskú knihu kázní, ktorá bola s istotou majetkom Ľ. Štúra.

Spoliehame sa na svedectvo vnučiek Karola Štúra, že knihy boli osobným majetkom Ľ. Štúra, no len pri dvoch knihách sa dá jednoznačne určiť, či ich získal Ľudovít Štúr sám. Prvou je Fickov Teoreticko-praktický návod pre ľahšie vyučovanie anglického jazyka, vydaný v Erlangene r. 1820. Na predsádke je rukou Ľ. Štúra vpísané: "z Knih LWŠ w Halle 1839", žiadne iné rukopisné záznamy sa v nej nenachádzajú. Druhou je spomínaná

lužickosrbská kniha kázní Jána Lahodu Ranische a weczorne Modlitwy, vydaná v Budyšíne r. 1831, v ktorej sa nachádza vlastnoručné venovanie autora Ľudovítovi Štúrovi. Stalo sa tak večer 30. apríla 1839, keď Ľ. Štúr na svojej študijnej ceste po Lužici navštívil farára Jána Lahodu v dedinke Koma (nemecky Kolmen), ako sám uvádza vo svojom cestopise Cesta do Lužíc vykonaná zjara 1839. V knihe však okrem venovania nie sú žiadne ďalšie záznamy. Po preštudovaní tohto fondu usudzujem, že Ľ. Štúr nemal vo zvyku do kníh písať, pretože sa vo väčšine z nich nenachádzajú originálne podpisy ani iné rukopisné záznamy. V niektorých z nich sú podčiarknuté vety, čo mohlo byť dielom aj iných čitateľov, len v dvoch knihách je vpísaných niekoľko poznámok, rukopis však nepatrí Ľ. Štúrovi. Na predsádke Gilliesových Dejín starého Grécka je nápis Z kníh Ľudovíta Štúra, ale rukopis patrí niekomu inému, s najväčšou pravdepodobnosťou niektorému z jeho synovcov, ktorí knižnicu používali na štúdium.

V zozname, ktorý vyhotovili pani Margita a Elena Štúrové, ďalej stojí, že ostatné knihy odovzdali daryne do Slovenskej akadémie vied v Bratislave, bez ďalších doplňujúcich údajov. Pátranie po nich v Ústrednej knižnici SAV, aj v knižniciach jednotlivých ústavov, bolo bezvýsledné. Preto zatiaľ môžeme osobnú knižnicu Ľudovíta Štúra považovať za jediný knižný fond, ktorý sa priamo k nemu viaže. V roku 2003 bol vyhlásený za Historický knižničný fond (MK SR č. 924/2003-400 zo dňa 10. 3. 2003) a má por. č. 161/2003.

Už o tri roky neskôr, teda v r. 1968, múzeum prevzalo od Pedagogickej školy zbierku kníh, ktoré boli pravdepodobne majetkom knižnice pri evanj. školách v Modre v čase pôsobenia Karola Štúra a Jána Kalinčiaka ako rektorov modranského gymnázia v polovici 19. storočia. Existenciu a osudy **knižnice Slovenského ústavu pri evanj. gymnáziu v Modre** spracovala pani Ida Zubácka vo svojej štúdií Slovenský ústav v Modre, Národovýchovná prípravovňa gymnaziálnej mládeže. Knižnicu v r. 1839 založil rektor Karol Štúr a počas svojho trvania zhromaždila 344 zväzkov. Fond, ktorý sa dostal do nášho múzea je len torzom z týchto kníh a obsahuje aj knihy, ktoré k týmto pribúdali neskôr v iných inštitúciách, ktoré jednotky z ev. gymnázia prevzali. Hoci členovia Ústavu zhromažďovali peňažné prostriedky na knihy ako členské príspevky, veľká väčšina diel bola do knižnice získavaná darom a darcovia zvykli do knihy vpísať venovanie. Modranskému gymnáziu takto venovali svoje diela: Ján Kollár: Sláva bohyně a pôvod jména Slávův, Cestopis obsahující cestu do Horní Itálie, Juraj Palkovič svoju Múzu ze slovenských hor a časopisy Týdenník a Tatranka, Gašpar Fejérpataky svoj Nový i starý vlastenský kalendár, A. H. Škultéty svoje Básne. Títo autori darovali knižnici aj niektoré ďalšie knihy. Spolu je tu 6 titulov od G. Fejérpataky-Belopotockého, 4 od Jána Kollára, po 3 od Juraja Palkoviča, Martina

Ďurgalu, A. H. Škultétyho, Františka Palackého a Jaroslava Pospíšila, po 2 od dr. Staněka a Jána Kalinčiaka a 1 od V. Paulínyho-Tótha, S. B. Hroboňa, J. J. Maiera, S. Jurkoviča, A. H. Krčméryho, prof. Kováča-Martinyho, D. Minicha, M. Godru a ďalších. Okrem iného sa v knihách nachádzajú podpisy C. Zocha, J. Graichmana, Janka Kučeru a ďalších.

Fond obsahuje 123 jednotiek, ale titulov ešte viac, pretože mnohé diela sú zviazané spoločne v jednom zväzku. Mnohé z nich prešli viacerými knižnicami, ako o tom svedčia pečiatky, ktoré sa v nich nachádzajú. Ide prevažne o slovenskú a českú literatúru (Ján Hollý, Ján Kollár, A. Sládkovič, J. Francisci, J. M. Hurban, Ľ. Štúr, K. Štúr, S. Vozár, A. H. Škultéty, Ľ. Žello, M. Godra, Komenský, K. H. Mácha, J. K. Tyl) a jazykovedu (Ľ. Štúr, M. M. Hodža, V. Hanka, M. Hattala, F. Čelakovský, J. Jungmann, J. Dankovský, Klácel,) literárne časopisy (Týdenník, Tatranka, Hronka, Zora, Česká včela) a kalendáre (Nový i starý, domová pokladnica), ako aj zopár latinských tlačí a nemeckých filozofických diel. Avšak len u 64-roch z nich sa dá jednoznačne dokázať, že pochádzajú zo spomínanej knižnice Slovenského ústavu, či už podľa pečiatky, ktorá znie "Knihovni Ústavu Slovenskeho v Modre", alebo podľa doslovného znenia venovania. Túto zbierku kníh Ministerstvo kultúry vyhlásilo za **historický knižničný fond HKF 13/2010**.

Kým Knižnica Múzea Ľ. Štúra vznikala 50 rokov, v r. 1993 sa múzeu podarilo od akad. maliarky Edity Ambrušovej získať fond, ktorý jeho majiteľ, jeden zo zakladateľov Múzea Ľ. Štúra, literárny vedec a historik, textológ, editor diela a korešpondencie Ľ. Štúra a slavista, **PhDr. Jozef Ambruš** zhromažďoval po celý svoj plodný vedecký život, takmer 60 rokov. Jeho osobná knižnica je rozsahom najobsiahlejšia zbierka a preto sme ju odčlenili od ostatných fondov a zriadili samostatnú študovňu. Je pravdepodobné, že knižnica neobsahuje v úplnosti všetky diela, ktoré si dr. Ambruš v priebehu svojho života zadovážil a mnohé jeho knihy dnes zdobia osobné knižnice blízkych Ambrušových kolegov a priateľov, no napriek tomu predstavuje kompaktný ucelený knižničný fond, odzrkadľujúci osobné a profesionálne záujmy svojho majiteľa a budovateľa. Obsahuje celé spektrum slovenskej literárnovednej a historickej literatúry, veľký výber literárnej vedy a histórie českej, vychádzajúcej v tomto období, ako aj diela z príbuzných spoločenskovedných oblastí: jazykovedy, slavistiky, filozofie, pedagogiky. Objavíme tu aj náboženskú literatúru, regionálne publikácie, príležitostné, jubilejné a školské tlače. Najviac diel sa priamo týka slovenskej a českej literatúry a reálií z 19. storočia, slovenského a českého národného obrodzenia. Nájďme tu okolo 176 starých a vzácných tlačí, najstaršou je Dictionarium Quadrilingve Latino-Ungarico-Graeco-Germanicum (Štvorjazyčný latinsko-maďarsko-grécko-nemecký slovník od Alberta Molnára vytlačený v Norimbergu r. 1708, k tlačiam

18. storočia patria o.i. Fándlyho Príhodné a Svátečné kázňe z r. 1795 a Fructus maturi či Hortus florum od Vojtecha Gazdu z rokov 1796-1798. Medzi dielami z 19. storočia nájdeme Štúrove diela Náuka reči slovenskej (1846), Spevy a piesne (1853) a O národných písniach a pověstech plemen slovanských (1853), ako aj 1. zv. Bernolákovho Slovára (1825), všetky 4 zv. Hollého Básní z r. 1841, Červenákove Zrcadlo Slovenska (1844), Kollárovo Díla básnická z r. 1845 a ďalšie. Takmer 1 pätina diel je cudzojazyčných, teda iných ako v slovenčine a češtine, najmä nemecké, maďarské, latinské, poľské, ruské, srbské, chorvátske, slovinské a v našich končinách vzácné lužickosrbské diela. Okrem 2014 zväzkov kníh sa tu nachádza 187 ročníkov a 111 jednotlivých čísel časopisov, medzi nimi všetky ročníky časopisu Slovenská literatúra do r. 1991.

Je nepochybné, že všetky knihy skutočne prešli Ambrušovými rukami. Mnohé z nich si na titulnom liste podpísal, najstarší podpis znie „Lubo J. Ambruš 1935“. Bohaté vedecké a priateľské kontakty dokazujú aj osobné venovania autorov alebo prekladateľov PhDr. Ambrušovi, ktoré sa nachádzajú vo veľkom počte kníh. Spomedzi nich spomeniem aspoň Daniela Rapanta, Alexandra Matušku, Eugena Paulínyho, Karola Rosenbauma, Imricha Kotvana, Miloslava Okála, Viktora Kochola, Ivana Kusého, Blahoslava Hečku, Janka Silana, Tea Florina, Jozefa Kútnika Šmálova, Antona Bagina, Albína Bagina, Andreja Mráza, Milana Pišúta, Zdenky Sojkovej a ďalších. Najstaršie osobné venovanie PhDr. Ambrušovi je od Ctibora Mařana a nesie dátum v „Hradci Králové 1933“. Mnohé zo starších vydaní, ktoré PhDr. Ambruš kupoval v antikvariátoch, majú svoju vlastnú históriu, čo dokazuje množstvo rukopisných záznamov a podpisov pochádzajúcich najčastejšie z 19. storočia. Sú medzi nimi napr. podpisy Ctiboha Zocha, Ondreja Hodžu, Štefana Zlatoša, Jána Zigmundíka, latinské osobné podpisy či exlibrisy. V niektorých knihách sa nachádzajú podčiarknuté pasáže, označené odstavce alebo rukopisné poznámky, ktorými majiteľ dopĺňal a na niektorých miestach aj opravoval text. Všetky osobné rukopisné zásahy PhDr. Ambruša do textov sú cenným prameňom pre poznanie jeho vedeckých a profesionálnych postupov, rovnako ako torzo písomnej pozostalosti, ktoré knižnicu dopĺňa. Obsahuje články, drobné tlače, fotografie, ale najmä rukopisy a strojopisy. Z rukopisných dokumentov sú to prevažne poznámky k študovanému materiálu alebo aj k Ambrušovým dielam, ďalej k listom L. Štúra, excerpčné lístky zo štúdia v archívoch, osobná korešpondencia. Väčšiu časť písomnej pozostalosti tvoria strojopisy literárnych textov a odborných príspevkov z vedeckých konferencií, drobné tlače a fotokópie článkov, výstrižky z časopisov a novín, recenzie. Pri štúdiu v archívoch si PhDr. Ambruš zabezpečoval aj kópie študovaných materiálov, ktoré sú tiež cenným zdrojom informácií najmä preto, že sústredujú do jedného miesta pramene,

originály ktorých sú rozptýlené po viacerých inštitúciach. Takto sa napríklad do našich zbierok dostali fotokópie originálnych listov L. Štúra, ktoré môžu byť prístupné bádateľom aj v našom múzeu.

Osobná knižnica PhDr. Jozefa Ambruša predstavuje sústredený obraz slovenskej literárnej histórie ohraničenej koncom 20. storočia a môže byť preto cenným zdrojom štúdia literárnych historikov a historikov nasledujúcich generácií.

V priebehu budovania knižnice však múzeum zhromažďovalo aj literatúru, ktorá sa priamo neviaže k Ľudovítovi Štúrovi a slovenskému národnému obrozeniu. Už od počiatku sa získavala príručková literatúra, ktorá má slúžiť na skvalitnenie a doplnenie odborných vedomostí pracovníkov múzea. Tento fond však rokmi narástol na značný objem, dnes obsahuje viac než 6000 kniž. jedn. prevažne z histórie, národopisu, krásnej literatúry, literárnej vedy, biografie, jazykovedy, výtvarného umenia a zemepisu. Pomerne obsiahly je fond literatúry a originálnych dokumentov k dejinám Modry. Aj tu sa nachádza niekoľko ucelených osobných knižníc, z ktorých chcem spomenúť dve.

Pedagóg a diplomat **Ferdinand Písecký**, Štefánikov pobočník na ruskom fronte, vyslanec Českoslov. nár. rady v Japonsku, zaslúžil sa aj o pripojenie Podkarpatskej Rusi k Československu. Od marca 1919 pôsobil ako riaditeľ Učiteľského ústavu v Modre. Časť jeho osobnej knižnice venovala jeho dcéra pani Sláviková nášmu múzeu v r. 1986. Ide spolu o 180 zachovalých tlačí ohraničených rokmi 1890 až 1940, ale je medzi nimi aj vydanie Komenského Didaktiky z r. 1849. Takmer všetky knihy sú české vydania domácej a zahraničnej literatúry, zo slovenských sú tu len Kukučínove Sobrané spisy a Rázusove Svety, z najväčšej časti krásna literatúra, literárna história a historiografia, nájdeme tu diela Jiráska, Nerudu, Čapka, Majerovej, ale aj politickú publicistiku Milana Hodžu, Edvarda Beneša a ďalších. Azda najzaujímavejšou časťou osobnej knižnice Ferdinanda Píseckého sú kompletne vydania edície Ruská knihovna, ktorú vydávala... Predstavuje české preklady Čechova, Gogoľa, Ščedrina, Pisemského, Gončarova, Turgeneva, Tolstého a Dostojevského. Rukopisné poznámky ani podpisy sa v tejto zbierke nenachádzajú.

Druhou zaujímavou osobnou knižnicou je pozostalosť po **Prof. MUDr. Igorovi Kutlíkovi**, lekárovi a dlhoročnom pedagógovi Lekárskej fakulty v Košiciach, pravnukovi M. M. Hodžu, ktorú múzeu v r. 2005 darovala jeho sestra pani Elena Zajacová. Prof. Kutlík prežil v Modre posledné roky svojho života po odchode do dôchodku. Knižná pozostalosť po ňom obsahovala viac ako 3000 jedn., z nich väčšina boli odborné lekárske knihy. Okolo tisícky z nich prevzala Lekárska knižnica v Bratislave, do nášho fondu sme mohli prijať len malú časť tohto fondu, spolu 422 jedn. iných ako lekárske, prevažne spoločenskovedných.

Aj tá malá časť z knižnej pozostalosti prof. Kutlíka, ktorú sme zaradili do fondov, prezrádza dosť o širokom spektre záujmov, ktorými sa ich majiteľ zaoberal popri svojom profesionálnom zameraní. Už len z jazykového hľadiska, a najmä z neho, predstavuje naozaj veľmi pestrú škálu. Sú tu nielen slovenské a české diela, ale najmä ruské, nemecké, anglické, francúzske, španielske a portugalské, rumunské a ďalšie. Okrem medicíny sa prof. Kutlík venoval na pomerne značnej úrovni aj fotografii, polygrafii a kníhtlači, botanike a záhradníctvu, fyzike – Einsteinovej teórii relativity i kvantovej fyzike, antropológii, národopisu, gastronómii a pravdaže aj vinárstvu. Z krásnej literatúry tu nájdeme napríklad nemecké preklady Shakespeara či Stendhala, originálne vydania Šolochova a A. Bloka, či slovenské preklady Alexeja Tolstého, B. Pasternaka, R. Rollanda, A. Mauroisa, E. A. Poea, D. H. Lawrenca, S. Bellowa, z českých K. Čapka a F. Šrámka, zo slovenských L. Mňačka, M. Válka, T. Janovica. Nesporne najzaujímavejšiu časť knižnej pozostalosti prof. Kutlíka v našich zbierkach tvorí odborná jazykovedná literatúra, je to takmer polovica kníh. Väčšinou ide o učebnice, teoretické jazykovedné diela a prekladové slovníky vydávané v ruštine. Táto zbierka dokumentuje skutočne enormný záujem majiteľa o svetové jazyky a možno aj poukazuje na jeho mimoriadne jazykové schopnosti. Sú tu napr. učebnice barmského, paštského, židovského, azerbajdžanského, gruzínskeho, albánskeho, fínskeho, arabského, čínskeho i bengálskeho jazyka, ako i jazyka hindi. Ďalej ich dopĺňajú prekladové slovníky do ruštiny alebo z ruštiny. Ak budete niekedy v budúcnosti potrebovať slovník čínskeho, jazgulamského, fínskeho, amcharského, lotyšského, litovského, albánskeho, bengálskeho, tureckého, pandžábskeho, tadžického, indonézskeho, estónskeho jazyka alebo jazyka hindi, puštu, urdu, telugu, či starej turkotatárčiny, nájdete ho aj v našej knižnici.

Prof. Kutlík si do svojich kníh písal poznámky a podčiarkoval si pasáže, na titulnej strane knihy sa zvykol podpísať, pričom uvádzal aj dátum získania tejto knihy. Okrem toho používal aj dve pečiatky: jedna niesla iba jeho meno Igor Kutlík, druhá nápis Kutlíkova oriental knižnica a označoval ňou už spomínané jazykovedné diela. Na predsádkach slovníkov alebo učebníc, venovaných jazykom, ktoré používajú iné písmo ako je latinka alebo azbuka, si spisoval príslušnú abecedu a nájdú sa tam aj nápisy alebo poznámky v týchto písmach. Doplnením tejto jazykovednej zbierky je niekoľko kníh a časopisov o Rómoch vydaných v rómčine.

V roku 2014 múzeum získalo aj 155 knižničných jednotiek z pozostalosti akad. mal. **Viery Kraicovej**. Ide najmä o staršiu spoločenskovednú literatúru a zviazané ročníky časopisov, a tiež pozostalosť po modranskom učencovi, **Alexandrovi Jaromírovi Kraicovi**.

Okrem spomínaných ucelených fondov sa v knižnici Múzea Ľ. Štúra nájdú aj jednotlivé

dokumenty, inak veľmi cenné, či už sú to staré tlačé, alebo originálne dokumenty, rukopisy a strojopisy významných osobností slovenského alebo modranského kultúrneho života a histórie i písomné pozostalosti. Medzi starými tlačami nájdú záujemcovia napríklad všetky 4 zväzky diela Mateja Bela Notitiae z r. 1735-1737, Descriptio či Popis slobodného kráľovského mesta Modry od Jána Juraja Schreibera z r. 1719, Doležalovu Gramatiku (1746) či pravopis (1795), Bajzove Epigramy (1794), Fándlyho Pilného domajšieho a poľného hospodára (1792), z tlačí 19. storočia všetkých 6 zväzkov Bernolákovho Slovára slovenského....(1825-1827), pôvodné vydania diel L. Štúra, J. M. Hurbana, M. M. Hodžu, J. Kollára, J. Hollého, P. J. Šafárika a ďalších.

Fond originálnych dokumentov obsahuje o. i. písomné pozostalosti po **Samuelovi Zochovi, Vladimírovi Jurkovičovi, Pavlovi Šullovi, Ľudovítovi Petrovskom, Michalovi Pridalovi**, ako aj iné cenné rukopisné či strojopisné práce a štúdie k oboj predmetom nášho záujmu - teda k L. Štúrovi a štúrovcom, a tiež k dejinám a osobnostiam mesta Modry. Fond písomností je spracovaný, v súčasnosti obsahuje 6184 jednotiek.

Súčasťou knižničného fondu je aj zbierka periodík: takmer úplné ročníky literárnych časopisov Slovenské pohľady, Literárny týždenník, z časopisov a almanachov 19. storočia Hronka, Tatranka, Zora, Nitra, Orol, Sokol, Černokňazník, Domová pokladnica, Dennica, Živena, reedície Štúrových Slovenských národných novín a Orla tatranského, niekoľko desiatok ročníkov Romboidu, Slovenskej literatúry, Historického časopisu, časopisu Múzeum, Slovenského národopisu, viac ako 40 ročníkov zborníka SNM Etnografia, ďalej Literárny archív, Literárnomúzejný letopis, Historická revue, Vlastivedný časopis, Krásy Slovenska a ďalšie.